

Waar trek je naartoe als het gras verdwijnt?

Nergens ter wereld warmt het klimaat sneller op dan in Mongolië. Zelfs de meest geharde nomaden worden vluchtelingen. *De Standaard* volgde een gezin op de steppe. ‘De natuur valt ons aan, terwijl we er zo lang mee in harmonie leefden.’

Door **Coen van de Ven en Kasper Goethals**
Zaterdag 29 oktober 2022 om 3.25 uur

Op een ochtend in maart 2021 kreeg Ulzii (29) telefoon van zijn moeder. ‘Er komt een zandstorm aan’, waarschuwde Altantsetseg (56). Het nieuws was net op de radio aangekondigd. ‘Breng je dieren snel in veiligheid.’ De jonge herder liep naar buiten. In de verte kleurde de lucht oranje. De harde wind smaakte al naar stof. Ulzii keek naar zijn vrouw. Ze waren pas getrouwd en woonden nog maar net in hun eigen tent aan de rand van de Gobiwoestijn. Dit zou de eerste grote storm worden die ze alleen het hoofd moesten bieden.

Samen dreven Ulzii en Munkhsaruul (27) hun zeshonderd geiten en schapen in een kooi. Ze hadden de dieren van hun ouders gekregen als bruidsschat. Nadat ze de hekken stevig hadden vastgebonden, gingen ze naar de tent om te schuilen. ‘We dachten dat we na een paar uur wel zouden kunnen terugkeren’, zegt Ulzii. Maar dit was een cycloon zoals de herders van de Gobiwoestijn er al decennia geen meer gezien hadden. Hij raasde over de Mongoolse steppe en dompelde het land in duisternis. De wind rukte aarde en stenen los en joeg ze met een rotvaart over de vlakke.

Terwijl het koppel binnen schuilde, raakten 590 nomaden vermist. Tsetsejnee, een oom van Ulzii die enkele tientallen kilometers verderop woont, wilde zijn geiten redden en raakte de weg kwijt. ‘Het was alsof ze een deken over mijn hoofd gooiden’, zegt hij. ‘Ik kon mijn handen niet meer zien. Het geraas was oorverdovend. Stenen zo groot als tennisballen vlogen voorbij. De zandkorrels sneden tot bloedens toe in mijn wangen.’

De storm duurde bijna achttien uur. De cycloon was, zoals altijd, in Siberië ontstaan en voerde het Mongoolse zand duizenden kilometers verder, over China tot boven het Koreaanse schiereiland. Ulzii en Munkhsaruul konden pas de volgende ochtend naar buiten om hun dieren te bevrijden. Maar het was te laat. Hun geiten en schapen waren begraven onder een laag zand en aarde. Ze waren bijna allemaal dood. ‘Ik heb een dertigtal dieren aan hun achterpoten eruit kunnen trekken’, zegt hij. ‘De rest was gestikt.’

Verdwaalland

Ulzii en Munkhsaruul werden net als hun ouders geboren in een tent op de grasvlaktes van Dundgovi, een provincie in Zuid-Mongolië zo groot als België en Nederland samen. Er wonen minder dan vijftigduizend mensen, bijna allemaal boeddhistische nomaden. Ze migreren in de winter naar gers, grote, met geitenwol beklede tenten. In de zomer trekken ze naar minder beschutte gers in het midden van het grasland. Door de klimaatcrisis dreigt hun levensstijl voorgoed te veranderen.

De Mongoolse nomaden zijn een van de meest klimaatbestendige volkeren ter wereld. In de winter doorstaan ze temperaturen tot -40 graden en sneeuwstormen die ze de ‘witte dzud’ noemen. Dan bevriezen honderdduizenden dieren en kruipen de mensen in hun tenten dicht tegen elkaar aan. In de lente en de herfst volgen de zand- en stofstormen, die ‘zwarte dzud’ worden genoemd. Het leven in en rond de Gobiwoestijn is altijd een beproeving geweest, maar de temperatuur is hier sinds 1960 met 2,4 graden gestegen. In de rest van de wereld is dat 0,8 graden. Het maakt van Mongolië het snelst opwarmende land ter wereld.

De gevolgen zijn nu al rampzalig en haast onomkeerbaar. Meren die iedere zomer opdrogen, komen niet meer terug. Rivieren verdwijnen, talloze planten- en diersoorten ook. De woestijn rukt op vanuit het zuiden, 79 procent van Mongolië is verzand. Daardoor worden de gebruikelijke cyclonen steeds vaker zware zandstormen. Ieder jaar zijn er dertig tot zestig. Die worden steeds moeilijker te trotseren.

De tocht naar de woestijn is een vertrek uit de moderniteit. Na twee uur valt het internet uit, na vier uur het telefoonnetwerk. Na zes uur verlaten we de asfaltwegen. Plots zijn we in een andere wereld, zonder mensen. Kropgazelles, langharige hazen en kleurrijke krekels schieten weg. Tussen de rotsen staren wolven en katachtigen ons aan. Sumi, de chauffeur, tuurt zwijgend in het rond. Hadden we die bergkam niet al eerder gezien? Rijden we in cirkels? Zelfs met een gps verdwalen we voortdurend. De twee nomaden die we tijdens de lange rit tegenkomen, helpen ons een eind op weg. Zonder hen zijn er alleen bandensporen die alle kanten op kronkelen. Het wordt duidelijk waarom we dertig liter water in de kofferbak hebben.

Na de storm vorig jaar keerden Ulzii en zijn vrouw Munkhsaruul terug naar zijn ouders, waar ze langzaam opnieuw willen beginnen. 'Welkom, welkom', zegt moeder Altantsetseg als we eindelijk aankomen. 'We hadden jullie al eerder verwacht.' Ze reikt kommen aan, thee met een grote scheut geitenmelk. Haar man Bekh-Ochir (57) leidt ons rond in het kamp. Twee grote ronde tenten staan op de verlaten vlakte. Een gure wind waait de dunne grassprietten plat. De aarde is dor en hard. Behalve Altantsetseg, Bekh-Ochir en een ander gezin, vijf kilometer verderop, komt hier nooit iemand. 'Dertig jaar geleden, in 1993, kwam er eens een Britse backpacker langs. De jonge vrouw trok dwars door Mongolië met alleen een rugzak en een woordenboek. Ze kwam aanlopen, vroeg of ze kon blijven slapen en vertrok de volgende ochtend weer.'

Geslacht zonder bloed

Altantsetseg en Bekh-Ochir zijn het koningspaar van dit maanlandschap. Ze zijn niet alleen de succesvolste herders in de wijde omtrek – 'de eersten die meer dan duizend dieren fokten' – maar ook hun gastvrijheid wordt alom geprezen. Voor ons heft Bekh-Ochir een Mongools feestmaal in gedachten, maar het moet nog gevangen worden. 'Jullie moeten aan het werk', zegt hij met een grijns. Hij pakt zijn witte cowboyhoed en springt op zijn motor. Altantsetseg, ingepakt met sjaals en een grote zonnebril, klimt achterop. Als twee tieners scheuren ze weg.

Ze racen langs het waterpompje, voorbij een groepje kamelen, naar de geiten die hoog op de rotsen grazen. Overal is het kaalgevreten. Bekh-Ochir begint de dieren bijeen te drijven door langzaam rond hen te rijden. Zijn oog gaat op zoek naar een geit met een roodgeverfde hoorn. 'Die is klaar om geslacht te worden', zegt hij. Maar telkens als hij eraan komt, stuiven de dieren uit elkaar. 'Jullie zullen moeten helpen', zegt de herder. Hij heeft een grap bedacht en kan zijn gezicht nauwelijks in de plooi houden. 'Stap op mijn motor. Wanneer we erlangs rijden, moet je op de geit springen!' Het plan mislukt hopeloos. Twee keer springen we, kansloos. Na een halfuur hangt Bekh-Ochir met tranen van het lachen over zijn stuur. 'Ik zal laten zien hoe het moet.' Hij drijft de dieren nog een laatste keer bijeen en pakt zijn lasso. Na twee worpen heeft hij de juiste geit te pakken. Dan gaat het pijlsnel. De herder maakt een snee in de buik van het dier, steekt zijn arm er tot zijn elleboog in en rukt de hoofdzenuw los. 'De geit voelt nu niets meer en gaat meteen dood.' Er komt geen druppel bloed aan te pas. 'We geloven dat je de dieren moet respecteren, zoals je alle leven moet respecteren', zegt Bekh-Ochir.

Terwijl hij de geit vilt, verzorgt zijn vrouw de rest van de dieren. De schapenstaarten zitten vol wonden, waarin duizenden maden krioelen. Een voor een trekt Altantsetseg de wormen eruit met een pincet. Ze is er uren mee bezig. 'Dertienhonderd dieren onderhouden is hard werken', zegt ze.

Het leven van Bekh-Ochir en Altantsetseg is een oeroud Mongoolse ideaal: in vrijheid je eigen paradijs bouwen op het gras. Die vrijheid is zelfs verankerd in de grondwet: nomaden mogen zich overal vestigen. Maar nu het klimaat opwarmt, trekken de nomaden steeds vaker richting de zwaar vervuilde hoofdstad. Ulaanbaatar explodeerde in zestig jaar van honderdduizend naar meer dan anderhalf miljoen inwoners. Veel berooide herders die voor het klimaat op de vlucht sloegen, hebben hun gers aan de rand van de stad opgezet. Er ontstaan chaotische en armoedige tentendorpen.

Te veel vee

Als de opwarming van de aarde niet snel en drastisch wordt ingeperkt, is het voor het einde van de eeuw 5 tot 6 graden warmer in Mongolië. Volgens klimaatwetenschappers wordt het land dan een onleefbare woestijn, die zelfs van de meest geharde herders vluchtelingen maakt. 'Je zou kunnen zeggen dat Mongolen tegelijk erg afhankelijk en volledig - onafhankelijk zijn', zegt Nomin Chinbat, de minister van Nomadische Cultuur, in haar kantoor in Ulaanbaatar. 'Ze leven ver van elkaar en moeten dus zelfvoorzienend zijn, maar ze zijn ook onderworpen aan de wetten van de natuur.'

Rond het kookvuur in de ger krijgt iedereen een groot mes. Buiten is het pikdonker en muisstil, de wind is gaan liggen. Binnen staat een tinnen bak met hompen geitenvlees. Bekh-Ochir en Altantsetseg vertellen door elkaar over hoe ze nomaden werden. Het was 1990, ze waren twintigers en alles veranderde. De Sovjet-Unie viel en in Mongolië werd het communisme vervangen door kapitalisme. Weinig Aziatische landen omarmden zo gretig het liberalisme. Nog altijd is Mongolië een zeldzame democratische oase in een zee van autocratische landen zoals Rusland en China.

Toen Bekh-Ochir en Altantsetseg hun eerste geiten begonnen te hoeden, verdwenen de regels. Plots was privé-eigendom onbeperkt. 'Sindsdien kunnen we zelf kiezen of we een dier slachten en opeten. In de Sovjet-Unie moest je met een formulier naar het dorp om een ambtenaar toestemming te vragen.' Het koppel floreerde onder het nieuwe systeem. Toch zijn ze daar zelf niet onverdeeld enthousiast over. 'We hebben nu meer stress en veel meer werk met zoveel dieren', zegt Bekh-Ochir. 'Tijdens het socialisme was er een limiet van 75 dieren per herdersgezin. Dat had ook voordelen. De regels waren strikt, maar je kreeg een salaris, er kwam een veearts als een van de dieren ziek werd. En als ze stierven na een ramp, kreeg je nieuwe dieren. Als je wilt overleven in een democratie, kom je er niet met 75 geiten. Je moet buffers hebben voor slechte tijden.'

De vrijheid en concurrentie brachten ingrijpende omwentelingen. Onder het kapitalisme werden winstbejag en privé-eigendom het model. Het aantal dieren per herder explodeerde. De steppe werd de voorbije drie decennia kaalgevreten. Toen Bekh-Ochir en Altantsetseg begonnen, reikte het gras tot hun knieën. Nu zijn het korte sprietjes, die door de toenemende droogte steeds dunner terugkeren. Het leidt tot een vicieuze cirkel: omdat het slecht gaat met het klimaat, nemen ze meer dieren en omdat er meer dieren komen, gaat het slechter met het klimaat.

'Ik heb het laten uitrekenen', zegt B.Bat-Erdene, minister van Klimaat en Toerisme, in zijn kantoor in Ulaanbaatar. 'Als wij in harmonie met de natuur willen leven, dan is er ruimte voor 25 tot 30 miljoen dieren.' Onlangs werd de 90 miljoen aangetikt, en dat getal stijgt nog. Met name de geiten die kostbare kasjmierwol opleveren, zijn desastreus voor het landschap. Ze grazen niet alleen, ze ontwortelen de gehele graspol. De verwoestijning krijgt vrij spel.

Bikkelhard

Het laatste gouden licht komt door de gaten van de zomertent, de avond valt. Plots klinkt in de tent van Ulzii en Munkhsaruul een schreeuw. Bekh-Ochir springt op en rent de tent uit.

De baby van Munkhsaruul is ziek, hij wil niet meer drinken. Terwijl ze op zoek gaan naar vervoer om de zuigeling naar het ziekenhuis te brengen, minstens drie uur rijden, neemt Altantsetseg een stukje plooibaar metaal uit een zak. Ze breekt er een stukje af en steekt het buiten in brand. Het licht op als vuurwerk en verspreidt een zwavelachtige geur. 'Dat is om de boze geesten te weren', verklaart Bekh-Ochir. 'We zijn ver van alles. Om te overleven moeten we een beroep doen op de gunst van de goden en de elementen.'

Terwijl de baby wordt weggebracht, komt Bekh-Ochirs tweede kleinkind op zijn schoot zitten. De zesjarige Ankhiluun heeft de hele dag rondgerend en gebikkeld met botjes uit het enkelgewricht van een schaap. Tevreden valt ze in slaap op de dij van haar opa. 'Ze gaat naar school in de grote stad', zegt Bekh-Ochir. 'Zij wordt later waarschijnlijk geen nomade meer. Het is een hard bestaan. Ze komt hier in de vakanties, maar ze gaat naar school om iets anders te kunnen doen.' Tijdens de zomermaanden krijgt ze hier het nomadische leven nog mee, de tradities, de harmonie met de natuur.

Voor Ankhiluun naar bed wordt gestuurd in de andere tent, wrijft haar grootmoeder met een vinger liefkozend een veeg roet van de ketel over haar neus. Volgens de legende, vertelt Altantsetseg, kwamen ooit twee demonen naar een tent in Mongolië. Ze wilden een baby ontvoeren. Om hen in de war te brengen smeerde de moeder snel een beetje roet op hun snoetjes. 'Dit is geen mensenbaby, maar een konijn', zei ze, waarna de demonen afdropen. 'Daarom doen we nog elke nacht roet op de neus van kleine kinderen', zegt Altantsetseg. Mongoolse kinderen ondergaan het ritueel als een geruststelling. Wanneer 's nachts grote spinnen, sprinkhanen, krekels of andere insecten over hun nek kruipen, slaan ze die onbezorgd weg. Kwade geesten kunnen het niet zijn, die denken dat ze konijntjes zijn.

De volgende ochtend is er goed nieuws. De baby stelt het goed. Altantsetseg schopt al om vijf uur tegen onze slaapzak. De zon is nog niet eens op. 'Opstaan', zegt ze, zichtbaar geamuseerd. 'Europeanen zijn slaapkoppen!' Ze kookt water voor thee, snijdt brokken vet in stukjes en begint ze te bakken. De tent vult zich met een weë geur, die zich vermengt met de geur van halfverteerd gras uit de maag van de geit, die in een andere pan wordt gekookt. Ondertussen voert Bekh-Ochir het ene na het andere taakje uit. De motorfiets wordt gepoetst en nagekeken, de rest van het geitenvlees wordt fijngesneden, deeg wordt gekneet en uitgerold om er straks dumplings van te maken. Na een uur of twee springt hij de motor op om de waterbakken van de kudde te vullen en de dieren opnieuw te controleren. 'We zijn de hele tijd aan het werk, maar als je wilt weten hoe zwaar het leven van een nomade echt is, moet je in de winter terugkomen.'

Herders met 4G

Terwijl de twee werken, rinkelt voortdurend de telefoon. De herders leven misschien tientallen of soms honderden kilometers van elkaar verwijderd, ze houden wel contact. Gsm-bereik is er niet, maar het gezin heeft een vaste telefoon 'waarmee je tot in Korea kunt bellen'. De telefoon heeft een nieuwe vorm van dagelijkse gemeenschap geïntroduceerd in het -nomadenbestaan. Het voortdurende solitaire leven, haast altijd beperkt tot één, twee of drie mensen die samen in een tent wonen, is langzaam vervlochten geraakt met het bestaan van anderen. Ook de televisie in de tent van Ulzii en Altantsetseg verbindt hen met de rest van de planeet. 's Avonds kijken ze samen naar nieuwsuitzendingen over Oekraïne, over kinderen met opgezwollen buiken in de Hoorn van Afrika – 'wij hebben het moeilijk, maar zij misschien nog meer' – en speciale uitzendingen over de groeiende economische macht van buurland China.

'Een van de grootste uitdagingen om deze mensen te helpen, is hen verbinden met het internet', zegt minister van Cultuur Nomin Chinbat. 'Zo kunnen ze elkaar helpen, sneller leren en economisch een enorme sprong maken.' Maar dreigt de unieke levensstijl en cultuur van de nomaden niet te verdwijnen als herders een 4G-verbinding hebben? In Ulaanbaatar

zie je pas aangekomen nomaden, werk- en perspectiefloos, op bankjes en in barretjes zitten. Hele dagen liggen ze op bed of zitten ze voor hun tent te scrollen op Tiktok. 'Het is niet aan ons om hen de vooruitgang te ontzeggen', zegt de minister.

Het zijn vragen die Bekh-Ochir zich ook stelt. Net zoals hij terugverlangt naar de zekerheid en de harmonie van het communisme, is hij ambigu over de gemakken die de moderniteit brengt. 'We zijn op onszelf aangewezen om de beproevingen van de natuur te verdragen. Dan is het goed dat we op de hoogte zijn door naar het nieuws te kijken, dat we auto's hebben om sneller te kunnen werken en dat we het vlees langer in een koelkast kunnen bewaren. Maar vroeger konden we met een klein aantal dieren overleven. Niets ging verloren.' Hij wijst naar een stapel schapen- en geitenvellen onder de woonwagens. 'Vroeger gebruikten we die zelf voor wol, kleren en tentvoeringen. Nu komt iemand ze ophalen.'

De telefoon gaat opnieuw. De nomaden uit de streek organiseren zich tegen een mijnbouworganisatie die in de streek naar uranium zoekt. 'Komen jullie vandaag mee betogen?' Al sinds de jaren 90 wordt hier in de regio geboord naar grondstoffen. Mongolië is op papier schatrijk, maar veel zit nog diep onder de grond. In de directe omgeving van de uraniummijn leidt het tot grote problemen, zeggen de nomaden. De waterputten drogen op omdat de mijnbouwbedrijven – op dit moment een uit Tsjechië – hun boorgaten vol beton storten. Zo kan het water er niet meer langs. Bovendien wordt de streek geplaagd door mysterieuze ziektes. In de winter van 2012 vielen tienduizenden dieren dood in enkele weken tijd. Er werden volgens nomaden lammeren geboren met twee koppen. Ook het aantal kankers in de streek ligt veel hoger dan in de rest van het land. Alle demonstranten hebben familieleden verloren.

Uranium

Bekh-Ochir neemt ons mee naar de betoging. We rijden 40 kilometer over zandgrond, naast het bandenspoor pikken twee condors aan het karkas van een lam, kudde paarden galopperen vrij. Met een achttal nomaden trekken we naar de mijn. Het is een bizar gebeuren. De nomaden die eruitzien als een groep anarchistische avonturiers in het Wilde Westen confronteren de hoogopgeleide geografen, ingenieurs en veiligheidsagenten uit Ulaanbaatar. 'Dat al die ziektes hier zijn en dat er zo veel dieren sterven, is inderdaad vreemd', geven die toe. 'Maar dat heeft niets met de mijn te maken. Misschien was de grond hier al vervuild.' De nomaden kijken, maar ze gebruiken geen geweld. 'Wij zijn geen volk dat gaat vechten, we zijn boeddhisten. Maar we willen wel onze grond verdedigen', zegt Bekh-Ochir. 'We hebben de waterleidingen en elektriciteitsvoorziening naar de mijn kapotgemaakt', zegt een andere man. 'We kunnen niet aanvaarden dat ze onze natuurlijke omgeving kapotmaken.'

Waarom trekken de nomaden niet weg uit het gebied? Wie weet zijn niet de mijnboringen, maar de grond en het water zelf – die vol uranium zitten – de oorzaak van de kankers en mysterieuze veeziektes. 'We zijn nomaden, maar we keren zoveel als we kunnen terug naar dezelfde valleien. Onze dieren kennen hier de weg. Ze kunnen makkelijk de waterbronnen vinden, weten waar het gras staat en we hoeven ze niet de hele dag te begeleiden.' Ook de verwoestijning en verzanding van het hele land, de klimaatopwarming en de uitputting van de Mongoolse aarde spelen mee. Vroeger trokken nomaden in slechte tijden soms duizend kilometer weg op zoek naar betere graasgebieden. 'Elders zijn er niet veel meer opties', zegt de herder die naast de mijn woont. 'Als we naar ergens anders trekken, is er ook te weinig gras en daar zijn al andere nomaden. We willen hun land niet verder onder druk zetten.'

De zon zakt en Bekh-Ochir jaagt ons terug naar de auto. 'We moeten voor het donker thuis zijn', zegt hij. In tegenstelling tot onze chauffeur op de heenweg heeft de ervaren herder geen enkele moeite om de weg te vinden over de kriskrassende bandensporen en tussen de gekartelde bergkammen. Het is een 3D-kaart in zijn brein. 'Ik denk dat ik iedere rots wel

ken', zegt hij. Op de terugweg zegt de herder dat hij niet gelooft dat de mijnbouw een duurzaam alternatief biedt voor zijn manier van leven. 'We ploegen de aarde om, vernietigen de natuur en slepen alles van waarde weg naar het buitenland. Landen als China creëren banen voor hun eigen mensen en sturen de afgewerkte producten daarna terug. Dat is toch geen gezond toekomstplan voor Mongolië?'

Hertlig

Terug in de tent neemt Bekh-Ochir een fles wodka van paardenmelk. Genereus giet hij de drank in grote kommen. 'Eerst moeten we de voorvaderen en de Boeddha bedanken', zegt hij. Hij steekt zijn duim en ringvinger in de wodka en schiet drie druppeltjes de lucht in. Dan gaat de kom rond. Uiteindelijk krijgt iedereen zijn eigen kom. De fles leegt zich snel. Wanneer we een fles cognac tevoorschijn toveren, wordt er hard gelachen. Altantsetseg begint enthousiast te vertellen over hoe de twee elkaar hebben leren kennen. Met een blos op haar wangen zegt ze: 'Hij was een beetje een gangster, maar dat wist ik niet.'

De twee zijn 35 jaar geleden getrouwd. Bekh-Ochir keerde terug van het leger en stond in het dorp bekend als een rokkenjager, maar dat wist Altantsetseg niet. Op een dag zag hij haar een emmer melk verslepen en hielp hij haar. Hij werd daarna binnen uitgenodigd voor de thee en zei: 'Altantsetseg, ik wil met je trouwen. Ik hoef niet meteen een antwoord. Morgen is ook goed. Dan kom ik terug.' Een dag later was hij er terug. Dat deed hij een paar dagen, tot ze ja zei. 'Ga je met hém trouwen?', vroegen haar vriendinnen. Maar Altantsetseg had al beslist.

Bekh-Ochir lacht. 'Zij was de ware', zegt hij. 'Als je de ware ontmoet, dan weet je dat je alles samen aankunt.' In het Mongools, zegt hij, zijn er twee woorden voor liefde. 'Je hebt dortlig en hertlig. Dortlig is wilde verliefdheid, stuivend, als een soort koorts. Hertlig is een diepe verbinding, echte liefde. Die kun je ook voor je ouders en vrienden voelen.' De dortlig die Bekh-Ochir voelde voor Altantsetseg heeft zich met de jaren vertaald in hertlig. Die puberale verliefdheid leeft alleen nog op in Bekh-Ochirs grapjes en streken, waardoor Altantsetseg na al die tijd nog altijd gecharmeerd wordt. Altantsetseg pakt een boekje dat vol gedichten staat van vrienden. 'Ze schrijven over ons', zegt ze trots. Ze leest voor. 'Deze twee zijn een duo uit duizenden, zo getalenteerd zijn zij, herders, van schaap en geit voorzien, als eerste hebben ze er duizend.'

Niet alle mensen zijn goed. Dat hebben ze moeten leren. Toen een vriend eind jaren 90 in de problemen zat, hebben ze voor hem een grote som geld geleend met hun dieren als onderpand. Maar de man ging ervandoor. Om de schulden af te betalen moest het koppel alle dieren verkopen, op veertig na. 'We hebben geleerd dat het geheim van dit leven is dat we elkaar vertrouwen en keihard werken', zegt Bekh-Ochir. Het duurde nog een klein decennium voor ze opnieuw duizend dieren hadden. Less is more werkt hier niet meer, zegt de herder. Niet zonder hulp. 'We zien hoe de omstandigheden verslechteren. Kijk naar wat met mijn zoon is gebeurd. Een grote zandstorm en zeshonderd dieren waren dood.'

Even wordt het gesprek somber. Mongolen zijn niet pessimistisch, het zit niet in hun aard. Ze zijn er diep van overtuigd dat wat ze zeggen deel wordt van de werkelijkheid. Als een Mongool zegt dat het goed komt, gelooft hij dat hij bijdraagt aan een goede uitkomst. Zo is de wereld vormbaar door optimisme. Zijn boeddhistische overtuiging helpt Bekh-Ochir om een zekere afstand te nemen. Maar soms stemt de crisis hem droevig. 'Ik geloof dat klimaatverandering bestaat, omdat ik het klimaat zie veranderen.' Hij steekt vier vingers in de lucht. 'Als de aarde vier vingers diep nog vochtig is, groeit de wilde lente-ui. Als het vijf vingers diep vochtig is, kunnen er meer planten groeien. Maar de aarde droogt uit en veel planten die ik als kind zag, zijn er niet meer.'

Misschien, zegt Bekh-Ochir, terwijl hij de laatste cognac opslurpt, moeten we niet naar andere planeten reizen. 'We hebben een blauwe planeet, we maken ze bruin. En we willen de ruimte in om te gaan leven op een rode planeet? Dat lijkt me dom.' Op het nieuws ziet hij wat er met de aarde gebeurt. 'De natuur valt ons aan, terwijl we er zo lang mee in harmonie hebben geleefd. We willen altijd meer, altijd sneller en verder. Maar met alles wat we erbij krijgen, gaat er ook veel verloren.'

Deze reportage kwam tot stand met de steun van het Postcode Loterij Fonds van Free Press Unlimited. Speciale dank gaat uit naar Ariuntamir Lkhagvasuren en Gana Gantemur Damba voor hun inzichten en hulp.